

Sygn. akt II NSNc 182/23

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Oktawian Nawrot (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Janusz Niczyporuk

Agnieszka Ewa Kaczmarek (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa Bank Spółki Akcyjnej z siedzibą w W.

przeciwko P. M.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 2 marca 2023 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Okręgowego w Poznaniu z 15 maja 2018 r., sygn. akt XII Nc 124/18:

- 1. uchyla zaskarżony nakaz zapłaty i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Poznaniu do ponownego rozpoznania;**
- 2. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołanego wniesieniem skargi nadzwyczajnej.**

UZASADNIENIE

Na skutek pozwu wniesionego przez powoda Bank Spółkę Akcyjną z siedzibą w W., nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym z 15 maja 2018 r.,

sygn. XII Nc 124/18, Sąd Okręgowy w Poznaniu nakazał, aby pozwany P. M. zapłacił powodowi kwotę 831 834,06 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 13 marca 2018 r. do dnia zapłaty, oraz kwotę 24 815 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę 14 400 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu albo wniósł w tym terminie zarzuty.

W uzasadnieniu nakazu zapłaty, sporządzonym w trybie art. 92 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 1904, dalej: „u.SN”), Sąd Okręgowy wskazał, że powód wniósł o orzeczenie nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym, żeby pozwany zapłacił na jego rzecz kwotę 831 834,06 zł stanowiącą równowartość 227 413,76 CHF wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia wytoczenia powództwa oraz kosztami postępowania w tym kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Do pozwu załączono m.in. odpis zawartej z pozwanym umowy kredytu z 18 sierpnia 2008 r. wraz z aneksem z 20 lipca 2009 r., umowy o prowadzenie rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego z 4 sierpnia 2008 r., prawidłowo doręzonego dorosłej osobie mieszkającej z pozwanym wezwania do zapłaty z 27 marca 2015 r., prawidłowo doręzonego wypowiedzenia umowy kredytu z 13 kwietnia 2017 r., wyciąg z ksiąg banku podpisany przez osoby upoważnione i opatrzony pieczęcią banku. Wobec powyższego Sąd, na podstawie art. 485 § 3 k.p.c. w zw. z art. 491 § 1 k.p.c. wydał nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym wskazując, że merytoryczną podstawą prawną orzeczenia jest art. 69 ust. 1 i 2 Prawa bankowego, a w zakresie roszczeń akcesoryjnych art. 481 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 476 k.c. oraz orzekł o kosztach sądowych i pozasądowych.

W dniu 8 kwietnia 2022 r. Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej: „skarżący”, „Rzecznik”), na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. 2020, poz. 627 ze zm., dalej: „u.RPO”) w zw. z art. 89 § 1 oraz 115 § 1 i 1a u.SN, wniósł do Sądu Najwyższego, za pośrednictwem Sądu Okręgowego w Poznaniu, skargę nadzwyczajną od nakazu zapłaty z 15 maja 2018 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w Poznaniu w postępowaniu nakazowym, XII Nc 124/18, z uwagi na konieczność zapewnienia

zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, zaskarżając go w całości.

Skarżący, na zasadzie art. 89 § 1 pkt 1 i pkt 2 u.SN, zarzucił zaskarżonemu nakazowi zapłaty rażące naruszenie prawa poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, polegające na:

1. naruszeniu przepisu prawa materialnego art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 3 k.c., poprzez jego niezastosowanie w sprawie w wyniku zaniechania zbadania istoty sprawy (treści umowy między przedsiębiorcą i konsumentem), a w konsekwencji niezbadanie z urzędu abuzywności klauzul zawartych w umowie kredytu, prowadzącego ostatecznie do odmowy przyznania ochrony uprawnionemu konsumentowi;
2. naruszeniu przepisu prawa materialnego art. 58 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie, wyrażające się w nieprzeprowadzeniu badania czy umowa kredytu jest ważna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych zgodnie z treścią 385¹ § 1 k.c.

Skarżący zarzucił ponadto na podstawie art. 89 § 1 u.SN naruszenie art. 2, art. 45 ust. 1, art. 76 Konstytucji.

Z uwagi na powyższe Rzecznik Praw Obywatelskich, na podstawie art. 91 § 1 u.SN, wniósł o uchylenie przez Sąd Najwyższy nakazu zapłaty z 15 maja 2018 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w Poznaniu w postępowaniu nakazowym, XII Nc 124/18, w całości i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Rzecznik Praw Obywatelskich na podstawie art. 388 § 1 k.p.c. i art. 95 pkt 1 u.SN wniósł o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty do czasu zakończenia postępowania wywołanego wniesieniem skargi nadzwyczajnej z uwagi na grożącą pozwanemu niepowetowaną szkodę wynikającą z prowadzonego postępowania egzekucyjnego skierowanego do nieruchomości pozwanego.

Jednocześnie skarżący, na podstawie art. 95 u.SN w zw. z art. 398²¹ k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c., wniósł o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodów z akt sądowych XII Nc 124/18.

Rzecznik Praw Obywatelskich w uzasadnieniu skargi nadzwyczajnej w pierwszej kolejności przedstawił sekwencję czasową zdarzeń występujących

w sprawie. Przechodząc do uzasadnienia przesłanki ogólnej z art. 89 § 1 u.SN, skarżący wskazał, że przepis ten nawiązuje do zawartej w art. 2 Konstytucji klauzuli państwa prawnego urzeczywistniającego zasadę sprawiedliwości społecznej. Następnie Rzecznik wskazał, że zasada zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa opiera się na pewności prawa, rozumianej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego jako zespół cech prawa, które zapewniają jednostce bezpieczeństwo prawne. Adresatami zasady wynikającej z art. 2 Konstytucji są wszystkie organy władzy publicznej, zarówno tworzące, jak i stosujące prawo. Zasada zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa, określana też mianem zasady lojalności państwa wobec obywatela, ściśle wiąże się z bezpieczeństwem prawnym jednostki. Skarżący podniósł, że konieczność uwzględnienia skargi nadzwyczajnej pozostaje w zgodzie z ideą sprawiedliwości w odczuciu społecznym. Sprawiedliwość społeczna wymaga takiego prowadzenia procesu sądowego, aby pozwany w sprawie, mógł rzeczywiście bronić swoich praw.

Odnosząc się do przesłanki szczególnej skargi Rzecznik wskazał na rażące naruszenie prawa materialnego, podnosząc, że Sąd Okręgowy w Poznaniu błędnie nie zastosował art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 3 k.c. Skarżący przypomniał, że przepisy te zostały wprowadzone do Kodeksu cywilnego ustawą z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za produkt (Dz.U. 2000, Nr 22, poz. 271), w celu transpozycji do prawa polskiego postanowień Dyrektywy Rady 93/13/WE z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „Dyrektywa 93/13”). Ponadto wskazał, że ustawodawstwo Unii Europejskiej oraz orzecznictwo TSUE wywiera bezpośredni wpływ na kształt polskiego systemu prawnego. Sądy krajowe zobowiązane są urzeczywistniać należytą ochronę konsumenta w świetle treści Dyrektywy 93/13, która jest aktem o fundamentalnym znaczeniu dla ochrony konsumentów w UE. Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że chodzi tu w szczególności o dokonanie z urzędu kontroli abuzywności postanowień umownych, nawet bez wyraźnego żądania strony postępowania. Obowiązek ten nabiera jeszcze większego znaczenia w sytuacji, gdy Sąd dysponował dokumentami umowy konsumenckiej przed

wydaniem nakazu zapłaty. W niniejszej sprawie była to umowa nr [...] o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych „M.” waloryzowana kursem CHF.

Rzecznik podkreślił, że sprawa ma charakter konsumencki. Nadto, umowa kredytu została sporządzona w oparciu o wzorec dostarczony przez przedsiębiorcę (art. 384 § 1 k.c.). W ocenie Rzecznika Sąd wydając nakaz zapłaty rażąco naruszył prawo krajowe (art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 3 k.c.) oraz prawo unijne (art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 oraz art. 47 Karty Praw Podstawowych), albowiem nie przeprowadził z urzędu kontroli abuzywności postanowień umownych. Zaniechanie przez Sąd Okręgowy w Poznaniu zbadania, czy umowa kredytu bez klauzul waloryzacyjnych może obowiązywać i tym samym czy jest ważna stanowiło naruszenie art. 58 § 1 k.c. Skarżący jednocześnie podkreślił że akceptacja praktyki orzeczniczej polegającej na wydawaniu nakazu zapłaty przeciwko konsumentowi na podstawie samej tylko treści wyciągu z ksiąg bankowych przedstawionego przez przedsiębiorcę, bez kontroli treści umowy dołączonej do pozwu, na podstawie której doszło do jego wystawienia, może prowadzić do powstania mechanizmu obejścia Dyrektywy 93/13 i zagrozić zbiorowym interesom konsumentów. Sąd Okręgowy w Poznaniu, orzekając w sprawie, *de facto* wsparł działania przedsiębiorcy nakierowane na wykorzystanie słabszej pozycji konsumenta, który nie był w stanie skutecznie się bronić. Uwzględnienie skargi nadzwyczajnej pozwoli zatem przywrócić równowagę w stosunkach społecznych, zachwianą przez fakt nieuwzględnienia przez sąd ochrony konsumenta w postępowaniu nakazowym.

Uzasadniając naruszenie zasad lub wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji skarżący wskazał art. 89 § 1 u.SN. i powołał się na art. 45 ust. 1, art. 76 i art. 75 Konstytucji.

Postanowieniem z 19 maja 2022 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu na podstawie art. 95 pkt 1 u.SN w zw. z art. 388 § 1 k.p.c. wstrzymał wykonanie przedmiotowego nakazu zapłaty.

Pismem z 13 czerwca 2022 r., stanowiącym odpowiedź na skargę, powód wniósł o oddalenie skargi nadzwyczajnej, jako pozbawionej uzasadnionych podstaw oraz wobec braku legitymacji procesowej czynnej powoda z uwagi na przelew wierzytelności, będącej przedmiotem postępowania w dniu

20 września 2020 r. oraz o zasądzenie na rzecz pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu wywołanym wniesieniem skargi, według norm przepisanych.

Powód wskazał, że brak legitymacji procesowej w niniejszym postępowaniu wynika z faktu, że nie przysługuje mu już wierzytelność objęta zaskarżonym nakazem względem pozwanego, gdyż w dniu 20 września 2020 r. na podstawie umowy przelewu wierzytelności zawartej pomiędzy Bank S.A. a E. Funduszem Inwestycyjnym Zamkniętym Niestandaryzowanym Funduszem Sekurytyzacyjnym z siedzibą w W., wierzytelność ta została przeniesiona na wymieniony podmiot, który stał się wierzycielem.

Uzasadniając swoje stanowisko powód wskazał, że w sprawie nie zachodzi żadna z przywołanych przez Rzecznika podstaw skargi, nie podzielił stanowiska skarżącego zaprezentowanego w skardze szczegółowo je argumentując. Powód podniósł również, że w okolicznościach przedmiotowej sprawy nie można uznać pozwanego na podmiot objęty ochroną z art. 22¹ k.c. zważywszy na charakter działania pozwanego w związku z zawarciem i przy zawarciu umowy kredytu oraz siedmiu innych umów kredytu.

Pismem z 22 listopada 2022 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, na podstawie art. 8 ust. 1 u.RPO w zw. z art. 89 § 1 oraz art. 115 § 1 i § 1a u.SN, wniósł uzupełnienie skargi nadzwyczajnej datowanej na 1 kwietnia 2022 r. doprecyzowując, że:

1. zawarte w skardze nadzwyczajnej zarzuty rażącego naruszenia prawa materialnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, tj. art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 3 k.c. oraz art. 58 § 1 k.c. są sformułowane na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.SN;
2. zawarte w skardze nadzwyczajnej zarzuty naruszenia art. 45 ust. 1, art. 76 Konstytucji są sformułowane na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN;
3. zaskarżony nakaz zapłaty narusza art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji poprzez niezapewnienie właściwej ochrony sądowej pozwanemu konsumentowi, będącemu słabszą stroną stosunku prawnego, ograniczenie się przez sąd do stosowania wyłącznie przepisów ustawy Kodeks postępowania cywilnego, bez uwzględnienia konsumenckiej natury

podstawowego stosunku prawnego i co za tym idzie, przepisów o ochronie konsumenta zgodnie z ochroną wynikającą z prawa unijnego, a w szczególności Dyrektywy 93/13, nakazujących sądowi z urzędu zbadanie w toku postępowania nakazowego postanowień umowy kredytu pod kątem ich abuzywności;

4. zaskarżony nakaz zapłaty narusza prawo do zapewnienia odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej zgodnie z wymogami określonymi w art. 45 ust. 1 Konstytucji jako sprawiedliwości proceduralnej, poprzez brak rozpoznania sprawy przez niezawisły i niezależny sąd i wydanie rozstrzygnięcia w ramach postępowania nakazowego, które będąc postępowaniem o charakterze uproszczonym nie pozwoliło właściwie zbadać okoliczności sprawy i w konsekwencji doprowadziło do wydania niesprawiedliwego rozstrzygnięcia.

Jednocześnie skarżący rozszerzył treść dotychczasowych zarzutów zawartych w skardze nadzwyczajnej na podstawie:

1. art. 89 ust. 1 pkt 1 o zarzut naruszenia art. 64 ust. 1 Konstytucji, tj. prawa do ochrony własności i praw majątkowych pozwanego poprzez wydanie nakazu zapłaty przez sąd z rażącym naruszeniem prawa bez zbadania z urzędu stosunku podstawowego, tj. postanowień umowy kredytu pod kątem ich abuzywności;
2. art. 89 ust. 1 pkt 2 o zarzutu rażącego naruszenia prawa procesowego, tj. art. 485 § 3 k.p.c. w zw. z art. 486 § 1 k.p.c. (według stanu prawnego na dzień orzekania) przez ich niewłaściwe zastosowanie i wydanie orzeczenia na podstawie wyciągu z ksiąg bankowych podpisanego przez osoby upoważnione do składania oświadczeń w zakresie praw i obowiązków majątkowych banku i opatrzonego pieczęcią banku oraz dowodu doręczenia dłużnikowi pisemnego wezwania do zapłaty, podczas gdy z uwagi na wątpliwości dotyczące stosunku podstawowego nie było podstaw do wydania nakazu zapłaty, a sąd był zobowiązany do skierowania sprawy na rozprawę, czego zaniechał.

W konsekwencji powyższego, na podstawie art. 89 § 1 zd. 1 u.SN Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżonemu nakazowi zarzucił naruszenie

zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP, poprzez zaniechanie przez sąd zbadania z urzędu, czy nakaz zapłaty, o który występuje wierzyciel, nie będzie naruszał unormowań chroniących konsumenta przed nieuczciwymi postanowieniami umowy i nieskierowanie postępowania do trybu zwykłego, co w konsekwencji doprowadziło do zachwiania równowagi w sferze ochrony prawnej pozwanego konsumenta i *de facto* wsparcia przez sąd działania przedsiębiorcy nakierowanego na wykorzystanie słabszej pozycji konsumenta, który nie był w stanie się skutecznie bronić. Takie procedowanie sądu pozostaje w sprzeczności z zasadą lojalności państwa wobec obywateli w procesie stosowania prawa.

Jednocześnie Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że w pozostałym zakresie skarga nadzwyczajna datowana na 1 kwietnia 2022 r., w tym zawarte w niej zarzuty i argumentacja, pozostają aktualne.

W uzupełnieniu skargi nadzwyczajnej Rzecznik Praw Obywatelskich odnośnie do uzasadnienia zarzutów naruszenia zasad lub wolności i praw człowieka i obywatela zawartych Konstytucji podniósł zarzut naruszenia art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji. Skarżący wskazał, że art. 76 Konstytucji wyraża zasadę konstytucyjną zobowiązującą organy państwa – w tym również sądy – do podejmowania działań w celu ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. O nadaniu konstytucyjnej rangi ochronie praw konsumentów w art. 76 ustawy zasadniczej przesądziło uznanie, że konsument jest słabszą stroną stosunku prawnego i z tej racji wymaga ochrony, a więc pewnych uprawnień, które doprowadziłyby do przynajmniej względnego zrównania pozycji kontrahentów. Nakaz wynikający z tego przepisu jest kierowany przede wszystkim do ustawodawcy, którego obowiązkiem jest zapewnienie odpowiedniego, minimalnego poziomu ochrony słabszego uczestnika rynku. Skarżący podniósł, że nie ulega wątpliwości, że pozwanemu przysługuje w sprawie status konsumenta zarówno na gruncie art. 22¹ k.c., jak i na gruncie Konstytucji. W świetle art. 76 Konstytucji sąd, działając w imieniu Rzeczypospolitej, zobowiązany był zapewnić ochronę pozwanemu jako słabszej stronie stosunku prawnego, zaś rozpoznając pozew powoda musiał stwierdzić fakty wskazujące jednoznacznie na to, że umowa kredytu

zawierała postanowienia budzące wątpliwość co do ich abuzowności. Nakazywało to sądowi skierowanie sprawy do postępowania zwykłego, czego zaniechał. W przypadku bowiem nieuwzględnienia z urzędu niedozwolonego charakteru postanowienia umownego, które z mocy prawa nie wiąże konsumenta, doprowadził do naruszenia art. 385¹ k.c.

Podnosząc zarzut naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzecznik wskazał, że na prawo do sądu składa się: 1) prawo dostępu do sądu, tj. prawo uruchomienia procedury przed sądem – organem o określonej charakterystyce (właściwym, niezależnym, bezstronnym i niezawisłym); 2) prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności; 3) prawo do wyroku sądowego, tj. prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia danej sprawy przez sąd; 4) prawo do odpowiedniego ukształtowania ustroju i pozycji organów rozpoznających sprawy. Integralnym elementem prawa do sądu jest prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, która wyznacza minimalne standardy sprawiedliwości proceduralnej. Sprawiedliwość proceduralna należy do istoty konstytucyjnego prawa do sądu, albowiem prawo do sądu bez zachowania standardu rzetelności postępowania byłoby prawem fasadowym. Zapewnienie przestrzegania praw podmiotowych (w tym kluczowego prawa do rzetelnego procesu) jest podstawowym obowiązkiem sądu, a prawidłowe jego wypełnianie jest gwarancją, że procedura istotnie spełnia wymóg sprawiedliwej. Naruszenie zatem przez sąd zasad procedowania przy orzekaniu w sprawach konsumentów, polegające na niezbadaniu z urzędu klauzul zawartych w umowie kredytu, musi być ocenione jako godzące w konstytucyjne prawo do sądu pozwanego. Rzecznik podkreślił, że w przedmiotowej sprawie sąd ograniczył się do stosowania wyłącznie przepisów k.p.c., bez uwzględnienia konsumenckiej natury podstawowego stosunku prawnego i co za tym idzie, przepisów o ochronie konsumenta. Tym samym sąd złamał standardy konstytucyjne ochrony słabszego uczestnika obrotu gospodarczego i postąpił niezgodnie z prawem unijnym. Pozwany na etapie postępowania sądowego został pozbawiony należytej ochrony sądowej. W konsekwencji doprowadziło to do utraty zaufania obywatela do państwa i prawa.

Wskazując na naruszenie art. 64 ust. 1 Konstytucji Rzecznik Praw Obywatelskich podniósł, że nakaz zapłaty godzi w przysługujące pozwanemu prawo własności nieruchomości, które to prawo podlega równej dla wszystkich ochronie prawnej (art. 64 ust. 2 Konstytucji). Zaskarżony nakaz zapłaty, wskutek jego uprawomocnienia się, stał się tytułem egzekucyjnym, na podstawie którego powód, po zaopatrzeniu tego tytułu w klauzulę wykonalności, wszczął postępowanie egzekucyjne z nieruchomości pozwanego. Majątek pozwanego tym samym został obciążony długiem, dla którego powstania może okazać się brak uzasadnionych podstaw prawnych. Skarżący wskazał, że objęcie ochroną konstytucyjną wszystkich praw majątkowych wynika z art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji. Wydanie nakazu zapłaty z rażącym naruszeniem obowiązującej procedury musi być ocenione jako naruszające gwarantowaną w art. 64 Konstytucji ochronę praw majątkowych pozwanego. Majątek pozwanego został już uszczuplony na podstawie nie tylko orzeczenia, które rażąco narusza prawo i nie powinno w ogóle zaistnieć w obrocie prawnym, ale faktycznie już prowadzonego postępowania egzekucyjnego.

Uzasadniając zarzut rażącego naruszenia prawa procesowego, tj. art. 485 § 3 k.p.c. w zw. z art. 486 § 1 k.p.c. Rzecznik powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z 11 maja 2022 r., I NSNc 619/21, wskazał, że postępowanie nakazowe jest typem postępowania *ex parte*, gdzie realizacja prawa do wysłuchania drugiej strony została przesunięta do dalszej fazy postępowania i realizuje się w postaci złożenia zarzutów do nakazu zapłaty, to jednak stanowi przejaw działalności orzeczniczej sądu. Specyfika tego postępowania przejawia się w ograniczeniu dowodów, jakie są sądowi dostarczone. Nie zwalnia to jednak sądu z badania tychże dowodów w tym, treści umowy zawartej przez strony, jeżeli została złożona. Bez tej oceny działalność sądu nie miałaby *de facto* waloru orzeczniczego, lecz rejestracyjny. Przesunięcie do dalszej fazy takiego postępowania realizacji zasady wysłuchania drugiej strony nie wpływa na ograniczenie kontroli, jaką sąd powinien dokonywać z urzędu. Skarżący ponownie podkreślił, że przed wydaniem nakazu zapłaty Sąd dysponował sporną umową kredytu i mógł z łatwością ustalić, że sprawa dotyczyła umowy konsumenckiej, co obligowało go do skierowania sprawy do postępowania zwykłego,

tak aby zbadać, czy postanowienia umowy kredytu nie są niedozwolone. Wobec nieskierowania przez Sąd sprawy do postępowania zwykłego nakaz zapłaty wykorzystany został jako instrument, który zwiększył dysproporcje pomiędzy stronami umowy.

Pismem z 28 grudnia 2022 r., stanowiącym odpowiedź na uzupełnienie skargi, pozwany wniósł o uwzględnienie skargi i uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w całości oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Poznaniu oraz o zasądzenie od strony powodowej na rzecz strony pozwanej kosztów postępowania ze skargi nadzwyczajnej, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Uzasadniając swoje stanowisko, pozwany wskazał, że w sprawie zostały spełnione przesłanki zasadności i dopuszczalności skargi nadzwyczajnej i podzielił w całości argumentację Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto podkreślił, że dla przedmiotowej sprawy nie ma znaczenia, że strona powodowa zbyła swoją wierzytelność.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Przed przystąpieniem do rozpoznania sprawy Sąd Najwyższy wskazuje, że zmianie uległa dotychczasowa sygnatura akt (I NSNc 352/22) i sprawa otrzymała sygnaturę II NSNc 182/23.

Jednocześnie dla rozpoznania sprawy irrelevantna pozostaje zmiana po stronie powoda, gdyż nastąpiła ona w 2020 r., zaś zaskarżony nakaz zapłaty został wydany 15 maja 2018 r. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 27 września 2022 r., I NSNc 268/21).

2. Skarga nadzwyczajna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia służącym eliminowaniu z obrotu wadliwych, naruszających zasadę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości, orzeczeń sądowych dotyczących konkretnych, zindywidualizowanych podmiotów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 2/19). Konsekwentnie rolą przeprowadzanej przez Sąd Najwyższy kontroli nadzwyczajnej nie jest eliminowanie z obrotu wszelkich wadliwych orzeczeń, a jedynie tych,

które godzą w podstawy umowy społecznej będącej fundamentem demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, a zatem dotyczą określonego kształtu relacji pomiędzy jednostką a władzą publiczną (przedmiotowa strona zasady demokratycznego państwa prawnego) lub godności upodmiotowionej jednostki (podmiotowa strona zasady demokratycznego państwa prawnego).

3. Należy mieć na uwadze, że Sąd Najwyższy dokonując na potrzeby kontroli nadzwyczajnej interpretacji treści przywołanej w art. 89 § 1 u.SN zasady, bezpośrednio wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP, uwzględnić musi wszystkie jej elementy tj.: zasadę państwa demokratycznego, zasadę państwa prawnego i zasadę państwa sprawiedliwego. Nie chodzi przy tym o proste połączenie trzech wskazanych zasad elementarnych i objętych nimi wartości, bowiem na konotację tych ostatnich wpływać będzie kontekst interpretacyjny wynikający z konieczności uwzględnienia i zapewnienia koherencji pomiędzy wartościami wynikającymi ze wszystkich trzech zasad elementarnych. Zasada demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej posiada więc oryginalną treść normatywną. Oznacza to, że jej treść *in abstracto* nie może być redukowana wyłącznie do określonej zasady elementarnej, lecz każdorazowo musi uwzględniać jej holistyczny charakter. Nie stoi to, jednakże na przeszkodzie temu, że *in concreto* wnoszący skargę nadzwyczajną może wyróżnić określoną zasadę elementarną, w szczególności chronioną przez nią wartość, jednakże musi mieć na uwadze, iż na jej treść oddziałują pozostałe zasady elementarne.

4. Cel skargi nadzwyczajnej, jakim jest wyeliminowanie z obrotu wadliwego orzeczenia może zostać zrealizowany wyłącznie w przypadku zaistnienia jednej z trzech przesłanek szczególnych wskazanych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Podmiot wnoszący skargę musi więc przede wszystkim wykazać zaistnienie przynajmniej jednego z uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Zaistnienie tego rodzaju uchybienia potwierdza wadliwość zaskarżonego wyroku, a jednocześnie otwiera drogę do badania czy wadliwość ta powinna być usunięta z uwagi na naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Samo zatem zaistnienie przesłanki szczególnej wskazanej w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN nie przesądza

o konieczności wyeliminowania z obrotu wadliwego orzeczenia. Wskazać w tym miejscu bowiem należy, że stabilność oraz prawomocność orzeczeń sądowych, a także kształtowanych przez nie stosunków prawnych również jest zasadą konstytucyjną, wywodzoną z prawa do sądu (art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2 Konstytucji RP), zaś odstępianie od niej powinno być podyktowane wyjątkowymi względami. Konsekwentnie stwierdzone uchybienia muszą być na tyle poważne, by względ na całokształt zasady wynikającej z art. 2 Konstytucji RP nakazywał ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 2/20). Ten punkt widzenia potwierdzał wielokrotnie Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: „ETPCz”) podkreślając, że prawo do rzetelnego procesu musi być interpretowane w świetle zasady rządów prawa, będącej wspólnym dziedzictwem państw – stron Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. 1993, nr 61, poz. 284 ze zm.). Jednym z fundamentalnych aspektów rządów prawa pozostaje zaś zasada pewności prawnej, która przewiduje wymóg, by tam, gdzie sądy ostatecznie rozstrzygnęły jakąś kwestię, ich orzeczenie – co do zasady – nie było kwestionowane (zob. np. wyroki ETPCz z: 28 października 1999 r. w sprawie *Brumărescu przeciwko Rumunii*, skarga nr 28342/95, par. 61; 24 lipca 2003 r. w sprawie *Ryabykh przeciwko Rosji*, skarga nr 52854/99, par. 52; 6 października 2011 r. w sprawie *Agrokompleks przeciwko Ukrainie*, skarga nr 23465/03, par. 148).

5. Stosownie do powyższego, przystępując do merytorycznego badania skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy w pierwszej kolejności ustala, czy doszło do naruszenia którejś z przesłanek szczególnych określonych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN i wskazanych w skardze nadzwyczajnej, a jeśli tak, to czy w celu zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej konieczne jest uwzględnienie skargi nadzwyczajnej. *A contrario* samo naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej nie stanowi racji wystarczającej dla usunięcia z obrotu prawnego zaskarżonego orzeczenia. Konstruując art. 89 § 1 u.SN ustawodawca posłużył się zwrotem „o ile”, który uniemożliwia realizację zasadniczego celu instrumentu jakim jest skarga nadzwyczajna, bez zaistnienia okoliczności wskazanych

w przesłankach szczególnych, nawet jeśli za powyższym przemawiałyby fundamentalne racje aksjologiczne związane z istotą demokratycznego państwa prawnego.

6. Wniesienie skargi nadzwyczajnej jest dopuszczalne po wyczerpaniu dostępnych środków zaskarżenia (art. 89 § 1 u.SN). Ustawa przewiduje ponadto ściśle określony krąg podmiotów uprawnionych do jej wniesienia (art. 89 § 2 u.SN). Zgodnie z art. 494 § 2 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym w dniu wydania nakazu), nakaz zapłaty, przeciwko któremu w całości lub w części nie wniesiono skutecznie zarzutów, ma skutki prawomocnego wyroku. Zaskarżony nakaz zapłaty wydany przez Sąd Okręgowy w Poznaniu 15 maja 2018 r., uprawomocnił się wobec Pawła Konrada Matysa 13 czerwca 2018 r., dlatego też nie przysługuje od niego żaden inny środek zaskarżenia (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19).

7. Skarga nadzwyczajna od prawomocnego nakazu zapłaty z 15 maja 2018 r. Sądu Okręgowego w Poznaniu wniesiona została przez legitymowany podmiot w terminie określonym ustawą.

8. Przechodząc do oceny przesłanek szczególnych, w pierwszych kolejności wskazać należy, że Rzecznik Praw Obywatelskich w skardze nadzwyczajnej datowanej na 1 kwietnia 2022 r. i jej uzupełnieniu z 22 listopada 2022 r. zarzucił zaskarżonemu nakazowi zapłaty naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela (art. 89 § 1 pkt 1 u.SN) określonych w art. 45 ust. 1, art. 76, art. 64 ust. 1 Konstytucji RP. Do ich naruszenia miało dojść z uwagi na wydanie nakazu zapłaty wynikającego z zawartej przez pozwanego z Bank S.A. z siedzibą w W. (obecnie Bank S.A. z siedzibą w W.) umowy z 18 sierpnia 2008 r. nr [...] o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych „M.” waloryzowany kursem CHF, bez zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru przepisów wskazanej umowy.

Zasadny w ocenie Sądu Najwyższego jest zarzut naruszenia art. 76 Konstytucji RP, który określa podstawowe gwarancje konstytucyjne w zakresie ochrony konsumenta w stosunkach z przedsiębiorcą. Skarżący słusznie podniósł, że z art. 76 Konstytucji RP wynika obowiązek zapewnienia właściwej ochrony konsumentów, który spoczywa na każdym organie i instytucji, której właściwość obejmuje sprawy dotyczące konsumentów, w tym na sądach.

Stanowisko to znajduje potwierdzenie w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, zgodnie z którym art. 76 Konstytucji RP wyraża zasadę konstytucyjną zobowiązującą władze publiczne, w tym również sądy powszechne, do podejmowania działań mających na celu ochronę konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Przepis ten powinien być uwzględniany zarówno przez ustawodawcę na etapie stanowienia prawa, jak i przez sądy powszechne, w procesie jego stosowania i dokonywania jego wykładni (zob. wyroki TK z: 21 kwietnia 2004 r., K 33/03; 13 września 2005 r., K 38/04; 17 maja 2006 r., K 33/05; 13 września 2011 r., K 8/09). Konstytucyjna zasada ochrony konsumenta zakłada, że konsument ma słabszą pozycję kontraktową niż przedsiębiorca, dlatego „wymaga ochrony, a więc pewnych uprawnień, które doprowadziłyby do przynajmniej względnego zrównania pozycji kontrahentów” (zob. wyrok TK z 11 lipca 2011 r., P 1/10). Z powyższych względów Sąd Najwyższy uznawał art. 76 Konstytucji RP za dopuszczalny wzorzec kontroli orzeczeń na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; 29 czerwca 2021 r., I NSNc 115/21; 15 grudnia 2021 r., I NSNc 67/21; 19 stycznia 2022 r., I NSNc 216/21). Równocześnie Sąd Najwyższy, w ślad za Trybunałem Konstytucyjnym podkreślał, że umocnienie pozycji konsumenta ma na celu urzeczywistnienie zasady równorzędności pomiędzy uczestnikami obrotu gospodarczego (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; 30 czerwca 2021 r., I NSNc 191/21; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 24 listopada 2021 r., I NSNc 66/21).

Zakres ochrony konsumentów przewidziany w art. 76 Konstytucji RP jest uregulowany szczegółowo na poziomie ustawowym. Na podstawie art. 9 Konstytucji RP, dla wyznaczenia standardów tej ochrony mają także zastosowanie przepisy Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 7 czerwca 2016 r.). W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że zakres ochrony konsumentów wynikający z art. 76 Konstytucji RP należy oceniać z uwzględnieniem zasad i wymagań prawa unijnego, z uwagi na zakres implementowania regulacji unijnych dotyczących prawa konsumenckiego do krajowego porządku prawnego (zob. wyroki Sądu

Najwyższego z: 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 29 czerwca 2021 r., I NSNc 115/21; 15 grudnia 2021 r., I NSNc 67/21; 19 stycznia 2022 r., I NSNc 216/21 wraz z powołanym tam orzecnictwem).

Szczególne znaczenie dla ochrony konsumentów ma Dyrektywa Rady nr 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. UE L 1993, poz. 95, s. 29, dalej: „Dyrektywa 93/13”). Artykuł 7 ust. 1 i motyw 24 Dyrektywy 93/13, nakładają bowiem na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia skutecznych środków, mających na celu zapobieganie stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. Jednocześnie podkreślić należy, że zgodnie z art. 3 ust. 1 Dyrektywy 93/13 warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczną nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków ze szkodą dla konsumenta.

Określenie „konsument” użyte w art. 76 Konstytucji RP ma charakter autonomiczny i nie może być ograniczane do denotacji wyznaczonej treścią art. 22¹ k.c. Jak bowiem podkreślił Trybunał Konstytucyjny norma art. 76 Konstytucji RP zapewnia ochronę „wszelkim podmiotom, w szczególności osobom fizycznym” mającym słabszą pozycję wobec profesjonalnego podmiotu (zob. wyroki TK z: 2 grudnia 2008 r., K 37/07; 13 września 2005 r., K 38/04). Natomiast zgodnie z treścią art. 22¹ k.c. za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Analogicznie art. 2 lit. b) Dyrektywy 93/13 stanowi, że „konsument” oznacza każdą osobę fizyczną, która w umowach objętych dyrektywą działa w celach niezwiązanych z handlem, przedsiębiorstwem lub zawodem.

W rozpoznawanej sprawie zaskarżony nakaz zapłaty został oparty na umowie o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych „M.” łączącej pozwanego z Bank S.A. z siedzibą w W..

Zarówno z treści pozwu, jak i z załączonej do pozwu umowy kredytu i wyciągu z ksiąg banku jednoznacznie wynika, że umowa ta nie została zawarta

w związku z prowadzeniem przez osobę fizyczną działalności gospodarczej lub zawodowej.

Mając na uwadze powyższe, nie ulega wątpliwości, że pozwanemu przysługuje status konsumenta zarówno w świetle brzmienia art. 22¹ k.c., jak i art. 76 Konstytucji RP.

Sąd Najwyższy nie podziela stanowiska, że w przypadku nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, gdy pozwanym jest konsument, czynności sądu ograniczają się jedynie do badania warunków formalnych pozwu i dołączonych do niego dokumentów. W pierwszym etapie postępowania nakazowego, rola sądu sprowadza się do oceny złożonych dokumentów wymaganych art. 485 § 3 k.p.c. Zgodnie z art. 485 § 3 k.p.c. (w brzmieniu z dnia wydania nakazu), sąd może wydać nakaz zapłaty, jeżeli bank dochodzi roszczenia na podstawie wyciągu z ksiąg bankowych podpisanego przez osoby upoważnione do składania oświadczeń w zakresie praw i obowiązków majątkowych banku i opatrzonego pieczęcią banku oraz dowodu doręczenia dłużnikowi pisemnego wezwania do zapłaty. Natomiast w drugim etapie, czyli po wniesieniu zarzutów od nakazu zapłaty, na podstawie art. 493 § 1 k.p.c., sąd był uprawniony do zbadania zarzutów podnoszonych przez pozwanego. Wskazać należy, że tego rodzaju *modus operandi* stoi w sprzeczności z konstytucyjną zasadą ochrony konsumenta wynikającą z art. 76 Konstytucji RP, jak i gwarancjami wynikającymi z przywołanej wyżej Dyrektywy 93/13.

Za utrwalony w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej przyjmuje się pogląd, że organy wymiaru sprawiedliwości z urzędu dokonują oceny nieuczciwych postanowień umowy konsumenckiej (zob. wyrok z 21 kwietnia 2016 r., *Radlinger i Radlingerová*, C-377/14, pkt 77 i przywołane tam orzecznictwo). Co więcej Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wskazał, że przepis art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on przepisom krajowym, „pozwalającym na wydanie nakazu zapłaty opartego na wekslu własnym, który stanowi gwarancję wiarytelności powstałej z umowy kredytu konsumenckiego, w sytuacji gdy sąd rozpoznający pozew o wydanie nakazu zapłaty nie jest uprawniony do zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków tej umowy, jeżeli sposób wykonania prawa do wniesienia

zarzutów od takiego nakazu nie pozwala na zapewnienie przestrzegania praw, które konsument opiera na tej dyrektywie” (zob. wyrok z 13 września 2018 r., *Profi Credit Polska*, C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 71). Jeżeli więc w przypadku nakazu zapłaty opartego na wekslu własnym, stanowiącego zabezpieczenie roszczeń wynikających z umowy, sąd powinien wziąć pod uwagę potencjalnie nieuczciwy charakter warunków umowy, to tym bardziej sąd powinien to uczynić w sytuacji, gdy roszczenie wywodzone jest bezpośrednio z umowy.

Wskazać ponadto należy, że Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej odnosił się bezpośrednio do kwestii dochodzenia roszczenia z weksla *in blanco*, stanowiącego zabezpieczenie wierzytelności wynikającej z konsumenckiego charakteru stosunku podstawowego. W wyroku z 7 listopada 2019 r., *Profi Credit Polska*, C-419/18 i C-483/18 Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej udzielając odpowiedzi na pytanie: „czy przepisy dyrektywy [93/13], zwłaszcza art. 3 ust. 1 i 2, art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1, oraz przepisy dyrektywy [2008/48], zwłaszcza art. 22 ust. 3, należy interpretować w ten sposób, iż stoją one na przeszkodzie takiemu rozumieniu przepisów art. 10 w związku z art. 17 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. [P]rawo wekslowe, które nie pozwala na działanie sądowi z urzędu w sytuacji, gdy ma on silne i uzasadnione przekonanie oparte na materiałach nie pochodzących od stron sprawy, że umowa stanowiąca źródło stosunku podstawowego jest przynajmniej częściowo nieważna, a powód dochodzi swojego roszczenia z weksla *in blanco*, pozwany zaś nie zgłasza zarzutów i zachowuje się biernie?” orzekł m.in., że „art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 oraz art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że w wypadku gdy w okolicznościach takich jak rozpatrywane w postępowaniu głównym sąd krajowy ma poważne wątpliwości co do zasadności roszczenia opartego na wekslu własnym, który służy zabezpieczeniu wierzytelności wynikającej z umowy kredytu konsumenckiego, oraz gdy ten weksel własny początkowo został wystawiony przez wystawcę jako weksel *in blanco*, a następnie uzupełniony przez remitenta, sąd ten powinien z urzędu zbadać, czy postanowienia uzgodnione między stronami mają nieuczciwy charakter, i w tym zakresie może zażądać od przedsiębiorcy przedstawienia pisemnego zapisu tych postanowień, tak aby móc zapewnić poszanowanie praw konsumentów wynikających z tych dyrektyw”. Za funkcjonalnie,

a w szczególności aksjologicznie niespójne, należałoby uznać stanowisko, aprobujące możliwość, a nawet konieczność, badania przez sąd charakteru postanowień umowy konsumenckiej w sytuacji, gdy wynikające z niej roszczenia zabezpieczone zostały wekslem *in blanco*, a jednocześnie negujące taką możliwość w przypadku dochodzenia roszczenia bezpośrednio z umowy w ramach postępowania nakazowego opartego na wyciągu z ksiąg bankowych i dowodzie doręczenia dłużnikowi pisemnego wezwania do zapłaty. W ten bowiem sposób zakres praw konsumenta każdorazowo mógłby być określany i ograniczany przez przedsiębiorcę dochodzącego wedle własnego wyboru roszczenia z weksla, wyciągu z ksiąg bankowych, bądź umowy konsumenckiej, ewentualnie przez organ sądowy, kierujący sprawę do rozpoznania w postępowaniu upominawczym.

Przypomnieć należy, że Sąd Najwyższy uznał, że przepisy proceduralne ograniczające możliwość skorzystania przez konsumenta z przysługującej ochrony na gruncie prawa wspólnotowego, zezwalające na badanie treści konsumenckiego stosunku podstawowego wyłącznie w przypadku wniesienia zarzutów, nie realizowałyby celu prawa konsumenckiego, jakim jest realne wyrównanie pozycji stron umowy konsumenckiej (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 24 listopada 2021 r., I NSNc 66/21). Konsekwentnie przyjąć należy, że również w postępowaniu nakazowym opartym na wyciągu z ksiąg bankowych (art. 485 § 3 k.p.c.), w celu zapewnienia właściwej ochrony konsumentowi, sąd jest zobowiązany z urzędu zbadać, czy postanowienia uzgodnione między stronami mają nieuczciwy charakter.

Uzasadnienie zaskarżonego nakazu zapłaty nie pozostawia wątpliwości, że Sąd Okręgowy rozpoznając sprawę nie wziął pod uwagę okoliczności, że pozwany występuje w charakterze konsumenta i w konsekwencji nie badał, czy postanowienia umowy kredytu mają nieuczciwy charakter. W konsekwencji Sąd Okręgowy zastosował wprost przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, pomijając przepisy o ochronie konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi.

Z uwagi na powyższe uznać należy, że sposób procedowania przez Sąd Okręgowy nie zapewnił realizacji celu, jakim jest ochrona konsumenta

będącego w pozycji słabszej względem przedsiębiorcy. W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy w Poznaniu wydając 15 maja 2018 r. zaskarżony nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym w sprawie XII Nc 124/18 naruszył wynikającą z art. 76 Konstytucji RP zasadę ochrony konsumentów, poprzez niezapewnienie pozwanemu właściwej ochrony przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi co stanowi, przyczynę uchylenia zaskarżonego nakazu zapłaty.

9. Za niezasadny Sąd Najwyższy uznaje natomiast zarzut naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji RP statuującego zasadę „prawa do sądu”, czyli organu wydającego orzeczenie w tzw. sądowym typie stosowania prawa, co odznacza się ogólnie przyjętymi standardami niezależności, niezawisłości i bezstronności. W realiach niniejszej sprawy nie można się dopatrzyć naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji RP zarówno w aspekcie dostępu do sądu, jak i wskazanych wyżej standardów.

Podobnie skarżący nie wykazał naruszenia wyróżnionych w skardze nadzwyczajnej elementów prawa do sądu, czyli: 1) prawa dostępu do sądu, 2) prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnej z wymogami sprawiedliwości i jawności, 3) prawa do wyroku sądowego, tj. prawa do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia sprawy przez sąd, 4) prawa do odpowiedniego ukształtowania ustroju i pozycji organów rozpoznających sprawę. Jak wskazał sam skarżący, sprawiedliwe rozpatrzenie sprawy w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, łączy się przede wszystkim ze sprawiedliwością proceduralną. Pomimo braku jednoznacznej konotacji tego pojęcia powszechnie, zarówno w orzecznictwie, jak i doktrynie, przyjmuje się, że obejmuje ono: 1) możliwość bycia wysłuchanym, 2) możliwość poznania motywów rozstrzygnięcia w stopniu umożliwiającym weryfikację rozumowania przyjętego przez sąd, a także 3) zapewnienia przewidywalności dla uczestnika postępowania przez odpowiednią spójność i wewnętrzną logikę mechanizmów, którym jest poddany. Skarżący nie wykazał, aby gwarancje te zostały naruszone w przedmiotowej sprawie.

10. Niezasadny pozostaje również zarzut naruszenia art. 64 ust. 1 Konstytucji RP, o który skarżący rozszerzył zarzuty skargi nadzwyczajnej na podstawie art. 89 ust. 1 pkt 1 u.SN.

Sąd Najwyższy wskazuje, że nie uszło jego uwadze, że w uzupełnieniu skargi nadzwyczajnej skarżący jako podstawę do rozszerzenia zarzutu z art. 64 ust. 1 Konstytucji RP wskazał art. 89 ust. 1 pkt 1 u.SN choć w ustawie wyraźnie oznaczono, że przesłankę szczególną odnoszącą się do naruszenia zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela zawarto w art. 89 § 1 u.SN, a nie jak nierzetelnie wskazał skarżący w art. 89 ust. 1.

Zgodnie z art. 64 ust. 1 Konstytucji RP każdy ma prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo dziedziczenia. Przyjmuje się, że art. 64 Konstytucji RP wyraża przede wszystkim prawo podmiotowe. Przepis ten „przewiduje konstytucyjną gwarancję ochrony własności od strony podmiotowej (tzn. przez ujęcie ochrony konkretnego prawa będącego w dyspozycji konkretnej osoby)” (zob. wyroki TK z 29 lipca 2013 r., SK 6/12 i SK 12/12).

Niezależnie od powyższego art. 64 Konstytucji RP stanowi następstwo ogólnej zasady ustrojowej, jaką jest uznanie własności prywatnej zarówno za jedną z podstawowych instytucji porządku gospodarczego Rzeczypospolitej, jak i za jedną z podstawowych wartości, stanowiących fundament porządku społecznego i prawnego Rzeczypospolitej. W konsekwencji własność i jej gwarancje należy interpretować w kontekście art. 2 i art. 20 Konstytucji RP.

Konsekwencją powyższego są pozytywne obowiązki państwa odnoszące się do stworzenia adekwatnych reguł prawnoinstytucjonalnych funkcjonowania stosunków majątkowych poprzez ukształtowanie podstawowych instytucji prawnych konkretyzujących treść prawa własności oraz określenie granic prawa własności (zob. wyroki TK z: 25 lutego 1999 r., K 23/98; 23 marca 1999 r., K 2/98), zaś na płaszczyźnie proceduralnej ustanowienia procedur i środków prawnych zapewniających ochronę własności i innych praw majątkowych (zob. wyroki TK z: 14 marca 2006 r., SK 4/05; 4 grudnia 2006 r., P 35/05; 26 maja 2006 r., SK 51/05). Konsekwentnie na ustawodawcy zwykłym spoczywa zarówno obowiązek pozytywny ustanowienia przepisów i procedur udzielających ochrony prawnej prawom majątkowym, jak i obowiązek negatywny powstrzymania się od przyjmowania regulacji, które owe prawa mogłyby pozbawić ochrony prawnej lub też ochronę tę ograniczać. Jednocześnie Trybunał Konstytucyjny podkreślał, że prawo do sądu stanowi jeden z instrumentów prawnych zapewniających ochronę własności (zob. np. wyrok TK z 14 marca 2006 r., SK 4/05).

W rozpatrywanej skardze Rzecznik Praw Obywatelskich podnosi zarzut naruszenia art. 64 ust. 1 Konstytucji RP wskazując, iż zaskarżony nakaz zapłaty, wskutek jego uprawomocnienia się, stał się tytułem wykonawczym, na podstawie którego powód, po

zaopatrzeniu tego tytułu w klauzulę wykonalności, dochodzi przymusowego wykonania nałożonego na pozwanego obowiązku zapłaty zasądzonej należności w postępowaniu egzekucyjnym. Majątek pozwanego tym samym został obciążony długiem, dla którego powstania może okazać się brak uzasadnionych podstaw prawnych.

W kontekście podniesionego zarzutu wskazać, jednakże należy, że działania sądu polegające na wydaniu nakazu zapłaty stanowiącego podstawę do przeprowadzenia egzekucji z majątku pozwanego, zależały również od czynności podjętych (bądź nie) przez pozwanego. Przyjęcie, że naruszenie sfery konstytucyjnie chronionych praw majątkowych pozwanego nastąpiło w bezpośredniej konsekwencji wydania kwestionowanego nakazu zapłaty nie może być uznane za poprawne. Na tę kwestię należy bowiem spojrzeć całościowo. O ile zaskarżony nakaz zapłaty istotnie wydano w warunkach niezastosowania właściwych przepisów, to jednak czynność ta nie spowodowała bezpośrednio uszczerpku w majątku pozwanego. Okoliczność taka może zaistnieć dopiero na etapie egzekucji komorniczej, po tym, gdy kwestionowany nakaz zaopatrzonego w klauzulę wykonalności. Skutek taki ma jednak ścisły związek z brakiem działania pozwanego tj. niepodjęciem próby zakwestionowania wydanego nakazu zapłaty w drodze zgłoszenia zarzutu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 18 maja 2022 r., I NSNc 621/21).

Zatem oprócz działania sądu, dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie ma również postępowanie strony procesowej, która nie wykorzystała przysługujących jej środków prawnych zapewniających ochronę własności. Wobec powyższych ustaleń, zarzut naruszenia art. 64 ust. 1 Konstytucji RP nie może zostać uznany za zasadny.

11. Przechodząc do zarzutów rażącego naruszenia prawa, zarówno materialnego, jak i procesowego, zauważyć należy, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, iż do rażącego naruszenia prawa dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sprawy nastąpiło w sposób oczywisty i bezsprzeczny wbrew treści normy prawnej, której wykładnia jednoznacznie pozwala przyjąć określony sposób rozwiązania sprawy, nie dając podstaw do zaakceptowania innych alternatywnych stanowisk (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 16 grudnia 2015 r., V KK 194/15). W wyroku z 6 grudnia 2016 r., IV KK 192/16, Sąd Najwyższy podkreślił zaś, że „naruszenie rażące to naruszenie wyraźne, bezsporne, bardzo duże, podstawowe, określenie «rażące» odnosi się do uchybień oczywistych, poważnych jaskrawych (...). Pod pojęciem rażącego naruszenia prawa należy, jak już zaznaczono, rozumieć takie sytuacje, w których doszło w sposób oczywisty i bezsprzeczny do naruszenia treści normy prawnej,

gdy wykładnia jednoznacznie pozwala przyjąć określony sposób rozwiązania sprawy, nie dając podstawy do zaakceptowania innych alternatywnych stanowisk. (...) Wreszcie zaznaczyć trzeba, że przyjęcie jednej z możliwych i konkurencyjnych interpretacji przepisów, nawet wtedy, gdy przeważają poglądy odmienne w tej kwestii, nie oznacza, że Sąd, dokonując takiej wykładni, dopuszcza się rażącego naruszenia prawa, zwłaszcza wtedy, gdy swoje stanowisko wyczerpująco uzasadnia, przedstawiając argumenty, z którymi można się nie zgadzać, ale które znajdują oparcie w poglądach wyrażanych w piśmiennictwie. (...) Biorąc pod uwagę samodzielność jurysdykcyjną każdego sądu, raz jeszcze podkreślić trzeba, że przyjęcie jednego z konkurencyjnych, ale teoretycznie możliwych, rezultatów wykładni nie oznacza z reguły rażącego naruszenia prawa, które mogłoby stanowić podstawę uwzględnienia kasacji”.

Analogicznie rażące naruszenie prawa rozumiane jest przez sądy administracyjne. W wyroku z 12 stycznia 2016 r. w sprawie II OSK 1098/14 Naczelny Sąd Administracyjny podkreślił, że: „[c]echą rażącego naruszenia prawa jest to, że treść decyzji pozostaje w oczywistej sprzeczności z treścią przepisu przez proste ich zestawienie ze sobą, a charakter naruszenia prawa powoduje, że decyzja taka nie może być zaakceptowana jako akt wydany przez organ praworządny państwa i powinna ulec wyeliminowaniu z obrotu prawnego. Nie chodzi tu bowiem o błędy w wykładni prawa, ale o przekroczenie prawa w sposób jasny i niedwuznaczny”. Odwołując się do tego orzeczenia Wojewódzki Sąd Administracyjny w Białymstoku, w wyroku z 12 października 2017 r., II SA/Bk 548/17, słusznie podkreślił, że: „[p]ojęcie rażącego naruszenia prawa interpretowane jest jako naruszenie przepisu nie pozostawiającego wątpliwości co do jego bezpośredniego zrozumienia, jako oczywiste, wyraźne i bezsporne, jako sytuacja, w której rozstrzygnięcie zawarte w decyzji administracyjnej, dotyczące praw lub obowiązków stron postępowania, zostało ukształtowane sprzecznie z przesłankami wprost określonymi w przepisie prawa. Z rażącym naruszeniem prawa nie może być utożsamione każde, nawet oczywiste naruszenie prawa”.

W orzecznictwie dotyczącym skarg nadzwyczajnych ponadto zwraca się uwagę na znaczenie naruszonego przepisu dla prowadzonego postępowania.

Stosownie do powyższego Sąd Najwyższy w wyroku z 12 maja 2021 r., w sprawie I NSNc 53/21, stwierdził, że „[o] rażącym naruszeniu prawa może być mowa wówczas, gdy miało miejsce naruszenie przepisu o takim znaczeniu dla prawidłowego rozpoznania, a także rozstrzygnięcia sprawy i uczyniono to w taki sposób, iż mogło to mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia. (...) Ocena tego, czy doszło do rażącego naruszenia prawa, jest uzależniona od: wagi naruszonej normy, tj. jej pozycji w hierarchii norm prawnych, stopnia (istotności) jej naruszenia i skutków naruszenia dla stron postępowania”.

Oceniając, czy doszło do rażącego naruszenia prawa należy więc ustalić:

- 1) czy naruszenie prawa było ewidentne, możliwe do stwierdzenia *prima facie*, bez konieczności prowadzenia złożonych rozumowań, w szczególności wykładni prawa lub wnioskowań prawniczych;
- 2) czy naruszenie dotyczyło przepisu istotnego z punktu widzenia rozstrzygnięcia sprawy;
- 3) czy naruszenie prawa mogło mieć istotny wpływ na treść orzeczenia.

Negatywna odpowiedź na przynajmniej jedno z powyższych pytań prowadzi do wniosku, iż naruszenie prawa, jeśli nastąpiło, nie miało rażącego charakteru.

W rozpoznawanej sprawie zarzuty rażącego naruszenia prawa materialnego tj. art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 3 k.c. poprzez jego niezastosowanie w sprawie w wyniku zaniechania zbadania istoty sprawy, a w konsekwencji niezbadanie z urzędu abuzywności klauzul zawartych w umowie kredytu, a także art. 58 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie, wyrażające się w nieprzeprowadzeniu badania, czy umowa kredytu jest ważna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych zgodnie z treścią art. 358¹ § 1 k.c., w świetle przedstawionej przez skarżącego na ich poparcie argumentacji, uznać należy za zasadne. Podkreślić dodatkowo należy, że art. 385¹-385³ wprowadzone zostały do Kodeksu cywilnego ustawą z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie, niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (tekst jedn. Dz.U. 2012, poz. 1225), która implementowała przywołaną w pkt. 8 uzasadnienia Dyrektywę 93/13.

W tym miejscu Sąd Najwyższy wyraźnie podkreśla, że przyczyną uchylenia zaskarżonego nakazu zapłaty, niezależnie od zarzutu niezastosowania

art. 76 Konstytucji RP, nie jest jednoznaczne stwierdzenie nielegalności (abuzywności) przedstawionych w skardze postanowień umownych (k. 10 *verte*), ale brak ich zbadania w toku postępowania nakazowego przed Sądem Okręgowym w Poznaniu. W ocenie Sądu Najwyższego, w analizowanej sprawie z uzasadnienia zaskarżonego nakazu zapłaty nie wynika bowiem, aby Sąd *meriti* badał ważność i uczciwy charakter postanowień zawartej przez strony umowy. Tymczasem, w przypadku dochodzenia zapłaty na podstawie roszczeń wywodzonych z umowy zawartej z konsumentem, miał taką wyraźną powinność. Podkreślić ponownie należy, że brak przeprowadzenia badania treści umowy świadczy o niespełnieniu wymagań płynących z konstytucyjnej zasady ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi – ochrony takiej konsumentowi w tym przypadku nie zapewniono.

Odnosnie do zarzutu naruszenia prawa procesowego tj. art. 485 § 3 w zw. z art. 486 § 1 k.p.c. (obowiązujących w dacie wydania nakazu), o które skarżący rozszerzył zarzuty skargi nadzwyczajnej na podstawie art. 89 ust. 1 pkt 2 u.SN, Sąd Najwyższy, tak jak przy pkt. 10, wskazuje, że nie uszło jego uwadze, niewłaściwe oznaczenie przepisu dotyczącego przesłanki szczególnej – rażącego naruszenia prawa przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, zawarto ją bowiem w art. 89 § 1 u.SN, a nie jak skarżący wskazał w art. 89 ust. 1.

Przechodząc do merytorycznej oceny powyższego zarzutu Sąd Najwyższy wskazuje, że zarzut naruszenia prawa procesowego z art. 485 § 3 k.p.c. w zw. z art. 486 § 1 k.p.c. jest zasadny, co potwierdza argumentacja zawarta w pkt. 8 uzasadnienia. Nie powtarzając wskazanej argumentacji, Sąd Najwyższy podkreśla, że w przypadku nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym opartym na wyciągu z ksiąg bakowych i dowodzie doręczenia dłużnikowi pisemnego wezwania do zapłaty, gdy pozwanym jest konsument, czynności sądu nie mogą ograniczać się wyłącznie do badania warunków formalnych pozwu i dołączonych dokumentów – lecz powinien z urzędu dokonać oceny nieuczciwych postanowień umowy konsumenckiej i w konsekwencji zrealizować konstytucyjną zasadę ochrony konsumenta wynikającą z art. 76 Konstytucji RP, a także gwarancje wynikające z przywołanej Dyrektywy 93/13.

12. Oceniając zaistnienie przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej wskazać należy, że do podstawowych zasad wywodzonych z zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej zaliczana jest zasada ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, a także bezpieczeństwa prawnego jednostki. W przypadku postępowania nakazowego skuteczna ochrona konsumenta powinna polegać na weryfikacji stosunku podstawowego (tu: postanowień umowy kredytu) pod kątem ochrony konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Sąd Okręgowy w Poznaniu, ograniczając się jedynie do oceny pozwu zawierającego żądanie wydania nakazu zapłaty i dołączonych dokumentów wymaganych przepisami, w oparciu, o które wydał zaskarżony nakaz zapłaty, bez zbadania stosunku podstawowego wiążącego strony postępowania, wyłącznie na podstawie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, nie wywiązał się z obowiązku wynikającego z art. 76 Konstytucji RP oraz z art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13. W ten sposób zaskarżony nakaz zapłaty naruszył podstawowe zasady i gwarancje konstytucyjne, składające się na klauzulę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że praktyka wydawania nakazu zapłaty przeciwko konsumentowi, z pominięciem kontroli umowy, będącej źródłem stosunku podstawowego „będzie prowadzić do powstania mechanizmu obejścia Dyrektywy 93/13 i stanowić będzie strukturalne zagrożenie zbiorowych interesów konsumentów” (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 28 lipca 2021., I NSNc 179/20; 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; 28 października 2020 r., I NSNc 22/20).

W związku z powyższym uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

13. Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 u.SN, uchylił w całości nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym wydany przez Sąd Okręgowy w Poznaniu 15 maja 2018 r., sygn. akt XII 124/18 i przekazał temu sądowi sprawę do ponownego rozpoznania.

O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN.